

чаю, його застосування в лікувальних цілях, деякі постулати гостинності.

**Список використаних джерел:**

1. 汉语谚语词典/ 作者: 周静琪. —北京: 商务印书馆, 2006. — 1699 页.
2. 现代汉语谚语词典/ 编者: 温端政. —上海: 上海辞书出版社, 2009.

— 323 页.

С. Исаев, ассист., А. Ковалькова, студ., Л. Швидченко, студ.  
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

### ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ С КОМПОНЕНТОМ "茶" В КИТАЙСКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА

*Проанализированы фразеологизмы китайского языка, содержащие компонент "茶". Предложена их тематическая классификация, сделаны выводы о роли чая в китайской системе ценностей.*

*Ключевые слова: фразеологизмы, еда, чай, культура, традиция, китайский язык.*

S. Isayev, teaching assist., A. Kovalkova, stud., L. Shvydchenko, stud.  
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

### PROVERBS AND SAYINGS WITH "茶" COMPONENT IN THE CHINESE LANGUAGE PICTURE OF THE WORLD

*The article analyzes the Chinese proverbs and sayings containing component "茶". The thematic units classified the material; conclusions were made about the role of tea in the Chinese system of values.*

*Keywords: proverbs, sayings, food, culture, tradition, Chinese.*

УДК 81'25:811.521::225

А. Колдасва, студ.  
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

### СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ЯПОНСЬКИХ РЕАЛІЙ В ОБРЯДАХ СИНТОЇЗМУ (НА ПРИКЛАДІ СВЯТ ХРАМУ ІСЕ)

*Запропоновано погляд на можливі способи перекладу реалій, які стосуються релігійної тематики синтоїзму, для усного та письмового перекладу. За критерій для аргументації доречності перекладацьких технік обрано сприйняття тексту перекладу аудиторією у випадку кожного окремого виду перекладу, а також семантична наповненість остаточного варіанта, який передано засобами мови перекладу.*

*Ключові слова: реалія, синтоїзм, обряд, усний переклад, письмовий переклад.*

Реалії як один із видів безеквівалентної лексики завжди становили проблему для перекладачів. Існує чимало досліджень з перекладу реалій, але через оригінальність таких слів, складно визначити універсальний спосіб їхнього перекладу. У зв'язку із цим існує необхідність розглядати можливі способи перекладу реалій окремо для кожного випадку та для кожної окремої мови. Окрім цього, через поширення японської культури, зростає актуальність перекладу текстів, пов'язаних із культурною тематикою. Цю актуальність можна простежити не лише для письмового, але також і для усного перекладу. Синтоїзм, у свою чергу, привертає до себе увагу тим, що він унікальний, притаманний лише релігійним вченням Японії. Водночас через безпосередній зв'язок синтоїзму з розумінням японської культури, зростає і його значення на міжнародному рівні. Зокрема, у 2016 р. у Ісе, де розташований головний храм синтоїзму в Японії, було проведено черговий саміт "Великої Сімки", що ще більше поширило популярність цього місця та пов'язаної з ним культури. Таким чином, зростає також попит на усний переклад, наприклад, від туристів або власне самих гідів.

Метою нашого дослідження є визначити можливі способи перекладу японських реалій в обрядах синтоїзму, ураховуючи комунікативну мету та цільову аудиторію таких текстів. Мета дослідження передбачає виконання таких завдань виокремлення реалій з текстів, пов'язаних із синтоїзмом, аналіз їхньої комунікативної

3. 中国俗语大辞典/ 王力题主编. —上海: 上海辞书出版社, 1991. — 1252 页.

4. 俗语辞典 / 编者: 徐宗才, 应俊玲. —北京: 商务印书馆, 1998. — 1043 页.

5. 汉语谚语词典/ 编者: 孟守介. —北京: 北京大学出版社, 1990. — 640 页.

Надійшла до редколегії 28.10.18

мети та цільової аудиторії, а також розгляд можливих варіантів їхнього перекладу.

Об'єктом дослідження є сучасна японська мова, а предметом дослідження – японські реалії та їхня сучасна семантика. Як матеріали дослідження використано тексти культурної тематики з описами свят храму Ісе. Для досягнення поставленої мети дослідження було обрано комплексний метод дослідження, використано метод лінгвістичного аналізу, когнітивно-семантичний метод, а також метод комунікативно-функційного аналізу.

Серед багатьох досліджень пов'язаних з теорією перекладу, зокрема перекладу безеквівалентної лексики, можна виокремити монографію Р.П. Зорівчак "Реалія і переклад". У монографії наводиться й аналізується детальний перелік можливих варіантів перекладу реалій, а також надаються коментарі з історії вживання окремих способів у практиці художнього перекладу. Автор наводить визначення реалії як перекладознавчого терміну, як "моно- і полілексемної одиниці, основне лексичне значення якої вміщує (стосовно бінарного зіставлення) традиційно закріплений за нею комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача" [2, с. 58]. Таким чином, під час перекладу реалії, вважається за потрібне розглядати цільову аудиторію як ту, що сприймає будь-яку реалію як частину незвичної для неї картини світу. Незвичність концепту, який передається такого типу лексикою, зумовлює складність сприйняття.

Навіть, якщо аудиторія відносно знайома з реалією (напр., майже всім відомий традиційний японський одяг кімоно), у випадку наведення перекладачем декількох реалій підряд зрозуміти загальний зміст тексту для неї буде набагато складніше [4, с. 103]. Ураховуючи таку особливість сприйняття тексту перекладу, розглянемо варіанти перекладу реалій, які пропонує автор монографії.

**Транскрипція (транслітерація).** Термін "транскрипція" позначає наведення якомога точнішого відповідника через запис звучання реалій мови оригіналу графемами мови перекладу; у той час як транслітерація – це передача мовою оригіналу графічного запису [2, с. 93]. Р.П. Зорівчак зазначає, що варто транскрибувати передусім такі реалії, які через важливість денотату із часом можуть увійти до периферійного шару словникового складу мови оригіналу [2, с. 95]. З іншого боку, транскрибоване слово певним чином вводить атмосферу мови оригіналу до тексту перекладу. Це зумовлює його експресивний потенціал (с. 93), який іноді недоречний, особливо для текстів художнього або публіцистичного стилю (оскільки увага аудиторії звертається на слово, яке в тексті оригіналу нейтральне).

**Гіперонімічне перейменування.** Такий термін позначає більш узагальнений переклад певного слова (напр., використання слово "одяг" замість "кімоно"). Великим недоліком такого способу перекладу вважається втрата культурологічної та країнознавчої атрибуції слово, тобто реалія мови оригіналу перестає бути реалією, а при необережному доборі лексики може взагалі перетворитися на реалію мови перекладу і привнести до тексту перекладу зайву семантику [2, с. 107]. Але також необхідно зазначити, що такий спосіб перекладу значно полегшує сприйняття тексту оригіналу та може бути використаним для спрощення інформації, коли реалія вживається в тексті декілька разів.

**Дескриптивна перифраза.** Термін використовується на позначення описового перекладу, використання описових еквівалентів мови перекладу. Певна частина семантики слова оригіналу при такому перекладі буде втрачатися, але сам переклад буде зрозумілим для носіїв мови перекладу та буде частково передавати специфіку іноземної культури [2, с. 111].

**Комбінована реномінація.** Такий спосіб перекладу передбачає поєднання транскрипції реалії з описовою перифразою [2, с. 122]. Цей спосіб найбільш повно передає колорит мови оригіналу, і при цьому робить наведену інформацію зрозумілою для аудиторії. З іншого боку, під час комбінованої реномінації на переклад потрібно набагато більше слів та часу, що робить його незручним для усного перекладу з двох причин: 1) переклад буде займати набагато більше часу; 2) під час послідовного перекладу існує ймовірність, що перекладач пропустить іншу частину інформації через необхідність подумки переоформлювати складний і довгий смисловий відрізок тексту. Також довге означення може навпаки, ускладнити сприйняття тексту перекладу для дитячої аудиторії [1, с. 148].

**Калькування (повне або часткове).** При такому способі перекладу відбувається особливий вид запозичення, коли структурно-семантичні моделі мови оригіналу передають поелементно матеріальними засобами мови перекладу; під час часткової кальки вислови частково перекладають, а частково будують за іношомовним зразком. Таким чином, у перекладі відтворюються способи чужого словотвору, або структура іношомовного словосполучення. Р.П. Зорівчак розглядає калькування як метод, який відтворює внутрішню форму слова та структуру образного

перенесення значень та при цьому активізує словотворчі засоби мови перекладу, дає поштовх до утворення семантично містких неологізмів [2, с. 129]. Такий спосіб перекладу є коротшим за комбіновану реномінацію, і його зручно використовувати для тих слів, які мають семантичний потенціал для подальшого широкого використання та закріплення у мові перекладу.

**Транспозиція на конотативному рівні.** Наведений метод перекладу вважається доречним, коли реалія у певному конкретному випадку втрачає денотативне значення та функціонує в конотативному плані із затемненням локальної характеристики [2, с. 133]. Лише в таких випадках реалія мови оригіналу може бути замінена на відповідну реалію мови перекладу без помітного пошкодження розуміння та семантики тексту перекладу.

**Метод уподібнення.** Під час використання зазначеного способу через іношомовний аналог (реалію мови перекладу) відтворюються семантико-стилістичні функції реалії мови оригіналу [2, с. 135]. Фактично відбувається субституція однієї реалії на іншу [3, с. 81], але такий спосіб видається можливим лише за відсутності значної різниці між двома різними культурами і за умови, що опущення реалії та додавання нової реалії їй на заміну не призведе до семантичних змін у мові оригіналу і залишить незмінним загальний культурний колорит.

**Контекстуальне розтлумачення реалій.** Цей метод перекладу стає можливим за рахунок цілісності окремого тексту, завдяки якій реалію можна пояснити в найближчому контексті [2, с. 137]. Такий спосіб може бути зручним для окремих випадків письмового перекладу, але складним у використанні під час усного перекладу, оскільки подальший текст майже неможливо передбачити. Тобто, коли усний перекладач опускає реалію з метою пояснити її в подальшому тексті, існує ймовірність того, що повернутися до цієї реалії буде уже неможливо.

**Ситуативний відповідник.** Такий спосіб перекладу передбачає випадок, коли семантику реалії можна відтворити на рівні мовлення оказійним відповідником, який поза контекстом не має з нею нічого спільного [2, с. 139]. Зручність цього способу полягає в тому, що він однаково підходить як для усного, так і для письмового перекладу, хоча і потребує у першому випадку відповідних мовленнєвих навичок та швидкості мислення від перекладача.

Таким чином, у монографії наведено загальний перелік методів перекладу реалій, які наразі використовуються перекладачами. Перелічені методи, ураховуючи їхню універсальність, доцільно використовувати і для перекладу реалій з японської мови, хоча ефективність кожного окремого методу може відрізнятись залежно від мов оригіналу та перекладу. Окрім цього, під час відбору методів перекладу слід звертати увагу на вид перекладу, тобто, чи метою є усний, чи письмовий переклад. Ці два види перекладу потребують різні види перекладацьких навичок, а також по-різному сприймаються аудиторією.

Процес письмового перекладу складається із трьох фаз: аналізу перекладачем тексту оригіналу, створенням тексту перекладу та його редагуванням [5, с. 195]. Відповідно, у перекладача є час на повноцінне виконання цих трьох стадій і на вибір відповідних стратегій перекладу. Можлива також зміна перекладацьких методів на етапі редагування тексту.

Процес усного перекладу, у свою чергу, проходить інакше. У синхронному та послідовному перекладі розрізняють такі фази: сприйняття інформації тексту оригіналу на слух, її аналіз та збереження, а потім усне

відтворення мовою перекладу. При цьому під час синхронного перекладу інформація зберігається в короткочасній пам'яті, а при послідовному перекладі – за допомогою скороченого запису. Таким чином, створення тексту перекладу в послідовному перекладі включає також необхідність дешифрувати власні записи. Схожий процес відбувається і під час усного перекладу з аркуша, окрім того, що відсутня необхідність збереження тексту оригіналу [5, с. 260]. Підсумовуючи, у випадку усного перекладу перекладач має обмежений час, а разом із цим і обмежені ментальні ресурси на добір перекладацької техніки.

Під час проведеного дослідження було проаналізовано можливі варіанти перекладу характерних для обрядів синтоїзму реалій. Аналіз виконано, зважаючи на зручність сприйняття реалій аудиторією та можливості вжити певну перекладацьку техніку для окремих видів перекладу, а також з погляду семантичної наповненості кінцевого варіанта мови перекладу, його відповідності оригіналу. Для більш систематичного аналізу реалії було розбито на спрощені категорії, які містять власні назви ритуалів, реалії часового простору, будівлі, предмети побуту та магичні предмети, а також назви професій, пов'язаних із синтоїзмом. Кожна із категорій характерна для релігійних обрядів синтоїзму в цілому [6, с. 81]. У дослідженні наведено приклади для кожної із категорій.

Реалії, відібрані зі свят храму Ісе, було обрано за приклад через загальне значення цього храму для Японії та синтоїзму. Храм Ісе є одним із центральних храмів Японії, основним божеством якого є богиня Амата-расу – головна богиня японського пантеону. У храмі також зберігається один із трьох священних скарбів імператорського дому – дзеркало Амата-расу [6, с. 93]. Таким чином, храм має надзвичайно важливе значення в релігійному та суспільному житті Японії. Відповідно, саме свята цього храму зосереджують навколо себе окрему увагу.

Серед переліку свят храму Ісе є особливий обряд, який виділяється серед інших і привертає до себе увагу не тільки самих японців, але і багатьох іноземних медіа, туристичних компаній і відвідувачів з інших країн у цілому. Цей обряд має назву 式年遷宮 (*/шікінен-сенґу:/*) та полягає в повній перебудові будівлі храму раз на 20 років та символічному переміщенні до цієї будівлі безпосередньо богині Амата-расу. Свято супроводжується багатьма супутніми обрядами, які проводяться в різний час за участі різної кількості учасників, і також посідають важливе місце у житті храму, оскільки без них проведення основного свята було б неможливим [8, с. 63].

Проблема з перекладом починається вже безпосередньо із самої назви обряду, яка сама по собі є реалією. У свідомості японців стало словосполучення 式年遷宮 (*/шікінен-сенґу:/*) вживається на позначення побудови нового храму та перенесення до нової будівлі священної реліквії; увесь цей процес відбувається регулярно, у визначений наперед час [8, с. 62]. У такому поясненні використано описовий переклад, який зробив з одного словосполучення ціле речення. Звичайно, що таку форму перекладу майже неможливо використати під час усного перекладу, і почасти складно вжити і для письмового перекладу. Тому видається доречним вдатися до часткового калькування словосполучення, і перекласти його як "регулярний церемоніальний перенос храму". При такому перекладі назва втрачить частину своєї семантики, але її зміст буде ясним і зрозумілим для аудиторії. Як інший варіант залежно від письмових текстів для деяких з них можна використати контекстуальне розтлумачення реалії. На додаток до

цього, слово 式年 (*/шікінен/*) також є реалією і може окремо використовуватися на позначення пам'ятної річниці смерті імператора [9]. Тому необхідно обережно ставитися до перекладу, щоб раптово не додати до тексту перекладу зайвої семантики.

Зустрічається також інша реалія, пов'язана із часовим простором – 御治定 (*/годжіджьо:/*). У широкому значенні слово 治定 (*/джіджьо:/*) означає "призначати", "вирішувати" [9], але в контексті цієї церемонії реалія позначає призначений імператором час для виконання обряду (для підкреслення того, що це було саме рішення імператора використовується гонорифічний префікс 御 (*/ро/*)) [8, с. 62]. У такому випадку можливо перекладати реалію з використанням дескриптивної перифрази, тобто як "призначений імператором час". Додаткова семантика цього слова зазвичай має бути зрозумілою із контексту.

Із вищезазначеною церемонією пов'язано багато реалій різних категорій, оскільки всі вони використовуються для опису обряду. Наприклад, реалія 正殿 (*/сейден/*) позначає головну будівлю храму [9]. Таку реалію можна перекладати буквально або, за потреби, використовувати комбіновану реномінацію. В описі обряду можна також зустріти іншу цікаву реалію цієї категорії, 外幣殿 (*/гехеіден/*), яка позначає склад для пожертви, речей які піднесені до храму будь-ким нижче за статусом ніж імператор (включно зі спадкоємцем престолу) [7]. Ієрогліф 外 тут означає "зовнішній" і використовується тому, що на території основного храмового простору є ще одне сховище для пожертв, отриманих безпосередньо від імператора. Це робить можливим перекласти реалію методом часткового калькування як "зовнішній склад для пожертв". При такому перекладі втрачається певна конотативна та семантична частина реалії, але переклад є найкоротшим і найпростішим для сприйняття аудиторією, яка незнайома з японською культурою.

Окрім будівельних споруд, вживаються також слова на позначення одягу, наприклад, 御装束 (*/оншьо:дзоку/*). Загалом, 装束 (*/шьо:дзоку/*) це загальна назва на позначення одягу або конкретно урочистого одягу [9], до якої прикріплено гонорифічний префікс 御 (*/он/*), але конкретно в контексті даного свята це слово позначає наряди, виготовлені для Амата-расу. Тому тут можна використати для перекладу ситуативний відповідник "наряди Амата-расу" або "божественний одяг". Обидва варіанти передають необхідну інформацію та можуть бути вжиті в текстах різного типу.

Реалію 神宝 (*/шінпо:/*), яка в контексті позначає виготовлені спеціально для Амата-расу різного виду дорогі прикраси (а взагалі може використовуватися для будь-якого храму та будь-якого божества) [9], видається доречним перекладати методом калькування як "божественні скарби".

У пов'язаних з обрядом реаліях зустрічаються також і назви професій або роду занять. Наприклад, слово 本樣使 (*/хонйо:ші/*) використовується на позначення людини, обов'язками якої були: передача форми, зовнішнього виду, збірки скарбів з обох сховищ для пожертви (внутрішнього та зовнішнього) для того, щоб їх потім можна було відтворити для перенесення храму (оскільки разом із будівлею храму оновлюються взагалі всі речі, які використовують божество) [8, с. 67]. Але наведена реалія є історизмом, і тому потребує додаткового пояснення навіть для пересічного японця. За рахунок цього в більшості випадків разом з такою реалією в тексті передбачено її пояснення, тому можна використати гіперонімічне перейменування та передати її за

допомогою словосполучення "спеціальний чиновник" або "спеціальний робітник". Це знівелює конотативне значення історизму, але зробить текст набагато простішим для розуміння. Використання транскрипції в цьому випадку є недоречним, оскільки така реалія не буде вживатися в подальшому тексті, а отже, транскрипція не буде корисною, а лише ускладнить розуміння.

Як вже було зазначено, ритуал перенесення храму передбачає наявність багатьох супутніх обрядів. Саме тому до актуальних для цього ритуалу реалій можна зарахувати і власні назви інших обрядів. Наприклад, реалія 御木曳 (*Okikikil*) використовується на позначення свята, під час якого до храму Ісе доставляють нові дерева для побудови нових будівель. Дерева спочатку тягнуть на візках по місту, а потім канатами тягнуть по річці, що зумовлює в назві присутність семантичної частини 曳 (*ikil*) – тягнути [8, с. 70]. Ураховуючи такий зміст обряду, його можна перекласти як "свято, коли тягнуть дерева", використовуючи дескриптивну перифразу. Такий спосіб перекладу, хоча і передає основну семантику назви, видається незграбним. Йому також бракує національного японського колориту, який би підкреслював специфічність такої власної назви. Із цієї причини, по можливості буде доречним замінити дескриптивну перифразу на комбіновану реномінацію та додати до перекладу транскрипцію власне японської назви. Це допоможе ясніше відобразити реалію саме як власну назву, а також зберегти конотативні елементи даного слова. Такого самого методу перекладу доречно дотримуватися також і у випадку з назвами інших ритуалів навіть меншого масштабу.

Таким чином, можна помітити, що в різноманітних категоріях реалій у більшості випадків доречно буде спрощувати переклад і робити його якомога коротшим. Ця тенденція іноді порушується для письмового перекладу, особливо, коли існує необхідність зберегти національний колорит реалії. Розширений варіант перекладу реалії стає актуальним для усного перекладу тільки у випадку власних назв та необхідності додати транскрибований варіант оригінальної реалії.

Щодо сприймання та розуміння тексту перекладу реципієнтами, то незалежно від цільової аудиторії перекладача (напр., це можуть бути діти, доросла аудиторія, яка не розуміється на японській культурі, або спеціалісти у відповідній сфері), то тут можливо узагальнити до твердження, що простіший варіант перекладу буде найбільш зрозумілим.

Єдиний випадок, коли аудиторія не потребує спрощеного варіанта перекладу реалій – це випадок зі знавцями релігії або східної культури. Але враховуючи загальну специфіку та рідкісність використання лексики, пов'язаної з обрядами синтоїзму, для такої аудиторії також слушно буде рекомендація не ускладнювати переклад там, де цього можливо уникнути без шкоди для змісту. Таке спрощення перекладу допоможе позбутися непорозумінь, а також допоможе реципієнтам краще запам'ятовувати та аналізувати інформацію.

З іншого боку, важливо зберігати баланс між спрощеним варіантом перекладу та його семантичною насиченістю. Реалії в якісно відтвореному тексті перекладу аудиторія має сприймати як унікальні,

культурно насичені слова, що мають пряме відношення до японської культури.

Підводячи підсумок, зауважимо, що для проаналізованих категорій реалій, які мають відношення до обрядів синтоїзму (а саме власних назв ритуалів, реалій часового простору, будівель, предметів побуту та магічних предметів, а також назв професій), найбільш актуальним методом перекладу виявився метод часткового калькування, коли реалія перекладається з використанням принципів словотвору або структури словосполучення мови оригіналу. Для полегшення розуміння перекладу таких реалій також важливо роль відіграють дескриптивна перифраза та комбінована реномінація, але мінус таких методів перекладу – це їхня багатослівність. Рідше вживаються ситуативний відповідник та гіперонімічне перейменування, оскільки без пошкодження культурного колориту та семантики реалії їх можливо використовувати лише в окремих конкретно визначених випадках. Метод уподібнення не знайшов свого використання серед проаналізованих реалій, у тому числі, через обмежену кількість проаналізованої лексики. Але основною причиною неможливості використання цього методу є віддаленість одна від одної української та японської культур, особливо в релігійному контексті.

Категорії реалій у поданому дослідженні наведено у спрощеному варіанті, але хоча загалом реалії в обрядах синтоїзму можливо розбити за цими категоріями, їх слід деталізувати та удосконалювати. Окрім цього, оскільки було проаналізовано окремі слова, а не цілісні тексти, то не вдалося проаналізувати контекстуальне розтлумачення реалій як можливий метод перекладу для реалій в обрядах синтоїзму. Але у цього способі також є певний потенціал використання, особливо для письмового перекладу реалій обрядової тематики, що потребує подальшого дослідження.

#### Список використаних джерел:

1. Вознюк А.М. Критерії застосування перекладацьких стратегій у ході перекладу дитячої художньої літератури / А.М. Вознюк // наук. вісн. Міжнар. гуманітар. ун-ту. Сер. Філологія, 2018. – № 32. – С. 147–149.
2. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози) / Р.П. Зорівчак. – Львів : вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 216 с.
3. Крупнов В.Н. В творческой лаборатории переводчика / В.Н. Крупнов. – М. : Междунар. отношения, 1976. – 192 с.
4. Паршин А.С. Теория и практика перевода / А.С. Паршин. – М. : Наука, 2002. – 202 с.
5. Черноватий Л.М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю "Переклад" / Л.М. Черноватий. – Вінниця : Нова книга, 2013. – 376 с.
6. Ellwood R. Introducing Japanese Religion (World Religions). – Routledge; 1 ed. – 2008. – 288 p.
7. 伊勢神宮 (-JINGU-) ◆ 外幣殿 (GEHEIDEN) | 伊勢神宮 (内宮・外宮) -御朱印. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://xn----626ay6ijqau34am2fhxopn9a.jinja-tera-gosyuin-meguri.com/category/jingu-%E2%97%86-naiku/%E4%BC%8A%E5%8B%A2%E7%A5%9E%E5%AE%AE%E5%88-jingu-%EF%BC%89%E2%97%86-%E5%A4%96%E5%BC%8A%E6%AE%BF%E5%88geheiden%E5%BC%89>. – Назва з екрана. Дата звернення 21. 02. 2019.
8. 検定 お伊勢さん 公式テキストブック. 伊勢商工会議所. – 伊勢文化舎, 2016. – 223 頁.
9. 辞典・百科事典の検索サービス – Weblio 辞書. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weblio.jp/>. – Назва з екрана. Дата звернення 27. 02. 2019.

Надійшла до редколегії 28.10.18